JEHOEDA HANASIE - יְהוּדָה הַנָּשִׂיא

een ingrijpend besluit

INFOBLAD

Kort na zijn geboorte was hij meteen al in levensgevaar. Maar gelukkig liep het allemaal goed af, dankzij zijn moeder en haar dappere Romeinse vriendin Arria. Als volwassene was hij de leider van het joodse volk in een periode waarin steeds meer joden buiten Israël woonden. Daarom nam hij een ingrijpend besluit…. Maak kennis met Jehoeda Hanasi, de redacteur van de misjna.

Henny van het Hoofd
©JELED/Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap Afd. Onderwijs

Hadrianus

‘Hannah, kijk! Zie je die berg ? Dat is de Vesuvius! We zijn nu dichtbij Napels. Als de wind zo gunstig blijft, kunnen we morgen misschien al van boord. O, ik kan haast niet wachten om weer thuis te zijn!’ Enthousiast keek Julia haar vriendin aan. ‘Je zult Rome echt fantastisch vinden, Hannah! De keizer heeft het Pantheon laten herbouwen, met een bronzen koepel – de grootste in heel het Romeinse Rijk. En hij heeft een tempel ontworpen voor Venus en Roma , ik ben zo benieuwd hoe ver de bouw al is gevorderd. Keizer Hadrianus is echt geweldig. Hij is intelligent en vredelievend, hij houdt van cultuur en doet zoveel voor Rome…
Hannah voelde zich heel ongemakkelijk toen ze de naam van Hadrianus hoorde. Gelukkig werd net op dat moment haar kindje wakker. ‘Hallo Jehoeda, dag schatje van me!’ Het jongetje lachte stralend naar zijn moeder. Hannah lachte terug, maar haar ogen stonden bezorgd. Julia had niets gemerkt en vertelde over haar villa in de heuvels van Rome. ‘ We hebben vloerverwarming laten aanleggen en meteen ook mozaïek genomen, met een patroon van een golvende zee. Maar na al die weken op dit schip ben ik echt toe aan stevige grond onder mijn voeten. Ik hoop maar dat het mozaïek zich rustig houdt, zodat ik niet misselijk word als ik er overheen loop!’

Kustvaarder

De vrouwen lachten. Ze hadden elkaar leren kennen aan boord van de kustvaarder naar Ostia, de haven van Rome. Het was een vrachtschip, dat onderweg ook passagiers meenam. Om zo min mogelijk de aandacht te trekken van zeerovers, voer het dicht langs de kust. Onderweg werd overal aangelegd. Zodra de wind gunstig stond, werden de zeilen gehesen en voer het schip door naar de volgende haven. Julia was in Alexandrië opgestapt. Haar man werkte daar, hij bewaakte de grote graanschepen die tussen Egypte en Rome op open zee voeren. Ze was blij dat ze tijdens de lange zeereis gezelschap had gekregen van Hannah.

Beriet Mila

Hannah was in Latakia aan boord gekomen. Vanuit haar woonplaats Usha in Galilea was ze op een ezeltje naar de Syrische havenplaats gereden. Haar man Shimon ben Gamliel had haar begeleid en samen hadden ze gewacht tot er een schip naar Rome kwam. Shimon mocht niet mee, dat had de Romeinse gouverneur van Galilea streng verboden. Maar de kleine Jehoeda moest juist wel naar Rome.
Ondanks dat de Romeinen *beriet mila* streng hadden verboden, was het jongetje toch op de achtste dag besneden. De gouverneur vermoedde wel, dat Shimon en Hannah het verbod hadden genegeerd. Maar omdat ze uit een vooraanstaande familie kwamen en Shimon de *nasi,* de joodse religieuze leider was, durfde hij niet zelf in te grijpen. Daarom moest Hannah met Jehoeda naar Rome, zodat men daar kon beoordelen of het jongetje al dan niet besneden was. Tosafot Avoda Zara 10b

Broertjes

De volgende dag. In Ostia is het een drukte van belang. Veel passagiers gaan van boord en intussen wordt de lading van het schip gelost. Slaven sjouwen zware amfora’s (kruiken) met olijfolie naar de magazijnen bij de haven.
Ondanks haar zorgen verheugt Hannah zich op het weerzien met haar goede vriendin Arria, die in Rome woont. Ze hebben op dezelfde dag een baby gekregen en Hannah is heel benieuwd naar de kleine Antoninus. Zou hij ook al zijn eerste tandje hebben, net als Jehoeda? Even later bewonderen twee trotse moeders elkaars baby’s. ‘Zie je dat, ze lijken op elkaar’, zegt Hannah. ‘Het zouden broertjes kunnen zijn. En dat terwijl Antoninus later een hoge positie in het keizerrijk zal bekleden en Jehoeda de toekomstige joodse leider is’, antwoordt Arria lachend.

Arria

Dan ziet ze de blik in de ogen van haar vriendin. ‘Wat is er, Hannah?’ vraagt ze. Nadat Hannah heeft verteld waarom ze in Rome is, zegt Arria: ‘Ik heb een idee. Onze kindjes zijn even oud. Wat denk je, Hannah, zou de keizer zoveel verstand hebben van baby’s dat hij weet wie Jehoeda is, en wie Antoninus’? ‘Als het ontdekt wordt krijgen jij en je familie grote problemen’, zegt Hannah. ‘Niemand hoeft het toch te weten?’ antwoordt Arria. ‘Het blijft een geheim tussen ons, twee moeders. Ik zou er mijn hele leven spijt van hebben als ik jou en Jehoeda niet zou helpen’.
De volgende dag gaat Hannah naar de keizerlijke villa. Hadrianus en zijn ambtenaren kijken maar even naar het jongetje – en stellen vast dat hij niet besneden is. Op de terugweg knuffelt Hannah de baby. ‘Lieve Antoninus, je hebt het heel goed gedaan, dankjewel’, fluistert ze zacht… Tosafot Avoda Zara 10b

Sjabbat

Jaren later ontmoeten de twee baby’s van toen elkaar weer. Jehoeda heeft zijn vader opgevolgd als *nasi.* Antoninus is als volwassene geadopteerd door Hadrianus en is nu de keizer van het Romeinse rijk. Het is sjabbat en Antoninus geniet van de maaltijd bij Jehoeda thuis. De volgende dag laat hij de recepten opvragen, maar hoe zijn top kok ook zijn best doet, het smaakt niet hetzelfde. ‘Dat komt omdat er een heel speciaal ingrediënt in het eten zit’, legt Jehoeda uit. ‘Wat is het? Dan laat ik het meteen halen!’ roept Antoninus. ‘Het is nergens te koop ‘, antwoordt Jehoeda. ‘Dat ingrediënt heet sjabbat. Dat maakt het eten zo lekker’. Bereesjiet Rabba 11:4

Hebreeuws

Jehoeda Hanasi maakte lange reizen om joden in andere landen te bezoeken. Hij was onder de indruk van de grote joodse gemeenschappen overal in het Romeinse Rijk en zelfs daarbuiten. Maar tegelijk maakte hij zich zorgen om de eenheid van het joodse volk. Wanneer hij de jongeren van zijn Tora-school in Syrisch dialect hoorde spreken, zei hij: ‘Spreek of Hebreeuws, of Grieks. Want dat is een internationale taal. Zo kunnen de joden in andere landen jullie ook begrijpen’. Baba Kamma 82b-83a.
Op een keer hoorde Jehoeda Hanasi een leerling vragen: ‘weet iemand misschien wat een *matatee* is?’ Een jongen antwoordde: ‘geen idee, maar waarom vraag je het niet aan die oudere vrouw daar? Ze sprak vroeger thuis Hebreeuws met haar ouders’. Even later hoorde hij de vrouw zeggen: ‘een *matatee*? Die gebruik je om het huis schoon te vegen’. ‘Ah, het is een bezem!’, riepen de jongeren. Megilla 18a

Misjna

Door deze gebeurtenissen kwam Jehoeda Hanasi tot een ingrijpend besluit. ‘We moeten de mondelinge Tora opschrijven, om te voorkomen dat de kennis verloren gaat. Het is zoveel geworden, dat niemand het onthouden kan. Bovendien begrijpen de jongeren minder Hebreeuws’ zei hij tegen zijn collega’s en studenten. ‘Alles moet gemakkelijk terug te vinden zijn. Dus de regels over de landbouw bij elkaar. In een ander deel komt dan alles voor de feestdagen, in weer een ander het strafrecht’.
Iedereen vond het een moeilijk besluit. Sinds de tijd van Ezra was de toelichting altijd mondeling van de ene op de andere generatie doorgegeven. Maar ze zagen in dat hun *nasi* gelijk had. Geholpen door zijn collega’s en studenten ordende Jehoeda Hanasi de mondelinge toelichting op de Tora volgens onderwerp. Ze bespraken wat moest worden opgenomen, en wat kon worden weggelaten. Alles werd opgeschreven in mooi, duidelijk Hebreeuws. Dat werk heet de Misjna.
Rabbi Jehoeda Hanasi bereikte een hoge leeftijd en is begraven in Beet Shearіem, in Galilea. Over hem wordt gezegd: ‘sinds de tijd van Mosje is er niemand geweest die leiderschap combineerde met Tora, zoals Jehoeda Hanasie dat deed. Gittin 59a

EXTRA INFO De tijd van Rabbi Jehoeda Hanasi (± 135-220 na de jaartelling)

Nasi

Nasi was de Hebreeuwse titel voor het hoofd van het Sanhedrin in Usha. De letterlijke betekenis van *nasi* is 'prins'. De nasi moest niet alleen geleerd zijn, maar ook een goed karakter hebben en een voorbeeld zijn voor anderen. Jehoeda Hanasi was zo geliefd dat hij ook wel *Rabbenoe Hakadosj,* onze heilige leraar, genoemd. Hij was bijna vijftig jaar lang de geestelijke leider van het joodse volk. Met hem eindigde het tijdperk van de Tanna'iem.

Hebreeuws

Jehoeda Hanasi wilde dat het Hebreeuws een levende taal zou zijn, die dagelijks door alle joden werd gebruikt. Maar zelfs in Israël gingen de mensen andere talen spreken, zoals het Aramees dat ook in de buurlanden werd gebruikt. Rabbi Jehoeda en zijn gezin spraken altijd Hebreeuws. Maar hij kende daarnaast ook andere talen, zoals Grieks en Latijn.

Tsipori

Veel jongeren kwamen vanuit Babylonië om te studeren aan de Tora-school van Rabbi Jehoeda Hanasi. Het Sanhedrin was intussen verplaatst was naar Tsipori (Sephoris), dat net als Usha in Galilea ligt. Jehoeda Hanasi was een populaire leraar. Een van zijn uitspraken is: 'ik heb veel van mijn leraren geleerd, nog meer van mijn collega's, maar het meeste van mijn studenten' Pirkee Avot 2:1

Antoninus

Keizer Antoninus Pius (misschien wordt Marcus Aurelius bedoeld), de opvolger van Hadrianus, stond bekend als een intelligent, mild en vredelievend man. Hij maakte een einde aan de vervolgingen in Israël. Joden mochten voortaan weer volgens de regels van de Tora leven. Scholen en synagogen werden heropend, en er konden weer nieuwe rabbijnen worden opgeleid. Toch was de situatie in Israël heel moeilijk. Het land was geplunderd door de Romeinen en er moesten zware belastingen aan Rome worden betaald.

Misjna

De Misjna bestaat uit zes delen: 1 Zera'iem (landbouwwetten), 2 Mo'eed (sjabbat en feestdagen) 3 Nasjiem (regels rondom huwelijk en echtscheiding) 4 Nezikien (burgerlijk recht en strafrecht) 5 Kodasjiem (offers, beet hamikdasj, kosjer slachten) 6 Tahorot (persoonlijke en godsdienstige reinheid). De zes delen zijn onderverdeeld in tractaten (*masechot*), hoofdstukken (*perakiem*) en paragrafen (*misjnajot*).

Gamlieel III

Jehoeda Hanasi werd opgevolgd door zijn zoon, Gamlieel III. De besluiten van de nasi werden door alle joodse gemeenschappen gevolgd. Alleen de nasi kon nieuwe rabbijnen aanstellen en samen met de joodse geleerden de kalender vaststellen, en aan joden overal ter wereld bekend maken wanneer de feestdagen vielen. Iedereen betaalde een vrijwillige belasting, waarmee de Tora-scholen in stand gehouden konden worden. Een deel van het geld was bestemd voor armenzorg.

Babylonië

Leerlingen van Jehoeda Hanasi richtten een Tora-school op in Nehardea in Babylonië. Net als in Israël werd de Misjna gebruikt als basis. De Tora-scholen in Babylonië kwamen tot grote bloei. Er waren veel contacten met Tiberias, waar het Sanhedrien zich nog altijd bevond. Deze generatie geleerden wordt de *Amora'iem* genoemd, de 'uitleggers'. De discussies van de Amoraiem over de Misjna en de besluiten die zij namen zijn opgetekend in de *Gemara*. De Misjna en de Gemara vormen samen de *Talmoed.*